

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**МЕХАНІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра алгебри і комп'ютерної математики**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи

_____ Харитонов О.М.

« ____ » _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Автомати та мови
для студентів**

галузь знань	01 «Освіта/Педагогіка»
спеціальність	«014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)»
предметна спеціальність	014.04 «Середня освіта (Математика)»
освітній рівень	перший (бакалавр)
освітня програма	«Математика»
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	8
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Бондаренко Євген Володимирович, д.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри алгебри і комп'ютерної математики.

Пролонговано: на 20 /20 н.р. ( ) « » 20 р.
на 20 /20 н.р. ( ) « » 20 р.

КИЇВ – 2021

Розробник: Бондаренко Євген Володимирович, д.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри алгебри і комп'ютерної математики

ЗАТВЕДЖЕНО

Зав. кафедри алгебри і комп'ютерної математики

_____ Петравчук А.П.
(підпис)

Протокол № від 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією механіко-математичного факультету

Протокол від “ ” _____ 20 року №

Голова науково-методичної комісії _____ професор, д.ф.-м.н. Олійник А.С.
(підпис)

1. Мета дисципліни – знайомство з основними поняттями та методами теорії скінченних автоматів та формальних мов, необхідних для розуміння та аналізу поведінки дискретних обчислювальних систем.

2. Попередні вимоги до вибору навчальної дисципліни.

Володіти основними поняттями та методами дискретної математики, комбінаторики, алгебри, теорії алгоритмів та структур даних, мати навички програмування.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «А Автомати та мови» є складовою освітньої програми підготовки фахівців за освітнім рівнем «бакалавр» галузі знань 01 Освіта зі спеціальності 014 Середня освіта освітньої програми «Математика». Дана дисципліна є вибірковою. Дисципліна «А Автомати та мови» присвячена вивченню теоретичних основ теорії скінченних автоматів та формальних мов. Темати включають: скінченні автомати, формальні мови, граматики, регулярні вирази та регулярні мови, контекстно-вільні граматики та мови, автомати з магазинною пам'яттю.

Викладається у **8 семестрі** в обсязі **90 год. (3 кредитів ECTS¹)** зокрема: *лекції – 28 год., консультації 2 год., самостійна робота – 60 год.* У курсі передбачено 1 змістовий модуль та 1 модульна контрольна робота. Завершується дисципліна **іспитом у восьмому семестрі**.

4. Завдання (навчальні цілі): формування здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів педагогіки та математики і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі; набуття знань, умінь та навичок (компетентностей) на рівні новітніх досягнень у педагогіці та математиці, відповідно до освітнього рівня «Бакалавр». Зокрема, професійне оволодіння компетентностями:

- 1) Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-1);
- 2) Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК-2)
- 3) Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності (ЗК-3)
- 4) Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК-4);
- 5) Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК-6);
- 6) Здатність учитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-7)
- 7) Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел (ЗК-8);
- 8) Здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК-9);
- 9) Здатність працювати в команді (ЗК-10);
- 10) Здатність працювати автономно (ЗК-11);
- 11) Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків (ЗК-12);
- 12) Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-13);
- 13) Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки

---

¹ кредитів ECTS – кредит кратний 30 годинам.

- і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК-14);
- 14) Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК-15);
- 15) Здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК-16).
- 16) Здатність формулювати проблеми математично та в символній формі з метою спрощення їхнього аналізу й розв'язання (СК-1);
- 17) Здатність подавати математичні міркування та висновки з них у формі, придатній для цільової аудиторії, а також аналізувати та обговорювати математичні міркування інших осіб, залучених до розв'язання тієї самої задачі (СК -2);
- 18) Здатність до кількісного мислення (СК-3);
- 19) Здатність розробляти і досліджувати математичні моделі явищ, процесів та систем (СК-4)
- 20) Здатність застосовувати спеціалізовані мови програмування та пакети прикладних програм (СК-5);
- 21) Здатність до комунікації з фаховими спільнотами державною (українською) мовою (СК-6).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (РН) (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація.)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
РН 1.1	Знати основні поняття та твердження теорії автоматів та формальних мов.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	<i>Іспит, Модульна контрольна робота (60% правильних відповідей), виконання домашніх завдань, лабораторних робіт</i>	40%
РН 2.1	Вміти розробляти автомати, регулярні вирази та контекстно-вільні граматики для розпізнавання різних формальних мов.			25%
РН 2.2	Вміти описувати мови, які задаються автоматом, регулярним виразом або контекстано-вільною граматиною.			27%
РН 3.1	Здатність обґрунтовувати власний погляд на задачу та формулювати робочі гіпотези, спілкуватися з колегами з питань застосування математичних методів та теорій.			5%
РН 3.2	Вироблення навиків командної роботи.			3%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	РН 1.1	РН 2.1	РН 2.2	РН 3.1	РН 3.2
Програмні результати навчання (з опису освітньої програми)					

РН-1. Знає основні етапи історичного розвитку математичних знань і парадигм, розуміє сучасні тенденції в математиці.	+	+	+	+	+
РН-2. Розуміє фундаментальну і прикладну математику на рівні, необхідному для досягнення інших вимог освітньої програми.	+	+	+	+	+
РН-3. Має навички використання спеціалізованих програмних засобів комп'ютерної та прикладної математики і використовувати інтернет-ресурси.	+	+	+	+	+
РН-4. Використовує усно і письмово професійну українську мову.	+	+	+	+	+
РН-8. Оперує базовими категоріями та поняттями математики.	+	+	+	+	+
РН-10. Застосовує міжнародні й національні стандарти та досвід у професійній діяльності.	+	+	+	+	+
РН-23. Володіє методикою позакласної роботи з математики, зокрема методикою підготовки учнів до математичних олімпіад та турнірів.	+	+	+	+	+
РН-26. Здатний оцінювати та розвивати власні математичні й методичні компетентності, усвідомлювати відповідальність за їх рівень.	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

Оцінювання впродовж навчального періоду:

1. *Домашні завдання:* РН1.1, РН2.1, РН2.2, РН3.1 – 20 балів/12 бали;
2. *Лабораторні роботи:* РН1.1, РН2.1, РН2.2, РН3.1, РН3.2 – 20 балів/11 балів;
3. *Модульна контрольна робота:* РН1.1, РН2.1, РН2.2, РН3.1 – 20 балів/12 балів.

Підсумкове оцінювання: іспит.

- *максимальна кількість балів, які можуть бути отримані:* 40 балів;
- *результати навчання, які будуть оцінюватись:* РН1.1, РН2.1, РН2.2, РН3.1;
- *форма проведення і види завдань:* письмово-усна, письмова робота.

7.2. Організація оцінювання:

Критично-розрахунковий мінімум балів за навчання впродовж семестру становить **20** балів, рекомендований мінімум, розрахований з урахуванням специфіки дисципліни становить **35** балів. Студенти, які протягом семестру набрали сумарно меншу кількість балів ніж рекомендований мінімум **35** балів для підвищення балів отримують можливість написати додаткову контрольну роботу та доскласти домашні завдання.

Терміни проведення форм оцінювання:

1. *Модульна контрольна робота:* на 10-му тижні семестру.
2. *Домашні завдання:* протягом семестру.
3. *Лабораторні роботи:* протягом семестру.

Форма іспиту – письмово-усна. Екзаменаційний білет іспиту складається із 4 завдань. Кожне завдання оцінюється від 0 до 10 балів. Додатково від 0 до 10 балів студент отримує за усне опитування. Всього за іспит можна отримати від 0 до 40 балів. Мінімальна кількість балів, які

додаються до семестрових – 24 бали, тобто, якщо оцінка студента на іспиті є нижчою від мінімального порогового рівня (24 бали), то бали за іспит не додаються до семестрової оцінки (вважаються рівними нулю), а підсумкова оцінка із дисципліни є незадовільною.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі форм контролю здійснюються у відповідності до “Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка” (2018), <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Organization-of-the-educational-process.pdf>.

7.3. Шкала відповідності оцінок:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин				
		Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Модульна контрольна робота
Змістовий модуль 1. Автомати та мови						
1	Скінченні автомати	8	0	0	20	0
2	Регулярні мови	10	0	0	20	0
3	Контекстно-вільні мови	10	0	0	20	0
Всього годин		28	0	0	60	0

Загальний обсяг 90 годин, у тому числі:

лекції – 28 годин,

практичні заняття – 0 годин,

лабораторні заняття – 0 годин,

консультацій – 2 години,

самостійна робота – 60 годин.

9. Рекомендовані джерела

Основні:

1. J. Hopcroft, R. Motwani, and J. Ullman. Introduction to Automata Theory, Languages, and Computation, 3rd edition, Pearson: Addison-Wesley (2007).
2. M. Sipser. Introduction to the theory of computation. 3rd ed. Boston, MA: Cengage Learning . xvii, 458 p. (2013).

Додаткові:

1. P. Linz. Introduction to Formal Languages and Automata, 6th edition (2017).